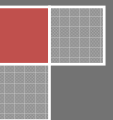

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü

Yeliz ŞAHİN

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

SEKTÖREL ANALİZ: BALIKÇILIK SEKTÖRÜ

Üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada konumunda olan Türkiye'nin 8.333 km'lik kıyı şeridi ve 177.714 km uzunluğunda nehirleri bulunmaktadır. Deniz ve içsu kaynaklarımızın toplam yüzey alanı 25 milyon hektardır; bu rakam Türkiye'deki toplam tarım alanlarına yakındır. Bu nedenle balıkçılık kaynaklarının etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Balıkçılık sektörü 47 bin kişiye doğrudan istihdam sağlamaktadır. Ancak, balıkçılık sektörünün GSYH'ye sağladığı katkı yüzde 0,4 oranındadır¹. Karadeniz'de 247, Marmara Denizi'nde 200, Ege Denizi'nde 300 ve Akdeniz'de 500 civarında balık türüne rastlanmakta olup, bunların 100 tanesi ekonomik değere sahiptir.

Türkiye'de Balıkçılık Sektörünün Genel Görünümü

Türkiye'nin toplam su ürünleri üretim miktarı 2008 yılında 646.310 ton ve 2009 yılında 622.962 ton olarak hesaplanmıştır. Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü (FAO) 2009 yılı istatistiklerine göre, küresel su ürünleri üretimi miktarı 145,1 Milyon ton'dur. Türkiye'nin üretimi dünya su ürünleri üretiminin %0.43'ünü oluşturmaktadır. Küresel su ürünleri üretiminde ilk sırada yer alan Çin'in üretimi 45 Milyon ton², Avrupa Birliği'nin aynı yıla ait toplam su ürünleri üretimi ise 6,428 Milyon ton civarındadır³. Türkiye su ürünleri üretim miktarı bakımından dünyada 35'inci sırada, AB ülkeleri arasında ise 7'nci sırada yer almaktadır.

¹ *Fishery Country Profile: Turkey*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Mart 2008. Web.

< [ftp://ftp.fao.org/FI/DOCUMENT/fcp/en/FI_CP_TR.pdf](http://ftp.fao.org/FI/DOCUMENT/fcp/en/FI_CP_TR.pdf) >.

Erişim tarihi: 09.08.2011.

² "Balığın Kutsal olduğu ülke Çin". *Milliyet*. 05.01.2011.

Web.

http://sizdensize.milliyet.com.tr/Ekonomi/Baligin_kutsal_olugu_ulke_Cin/

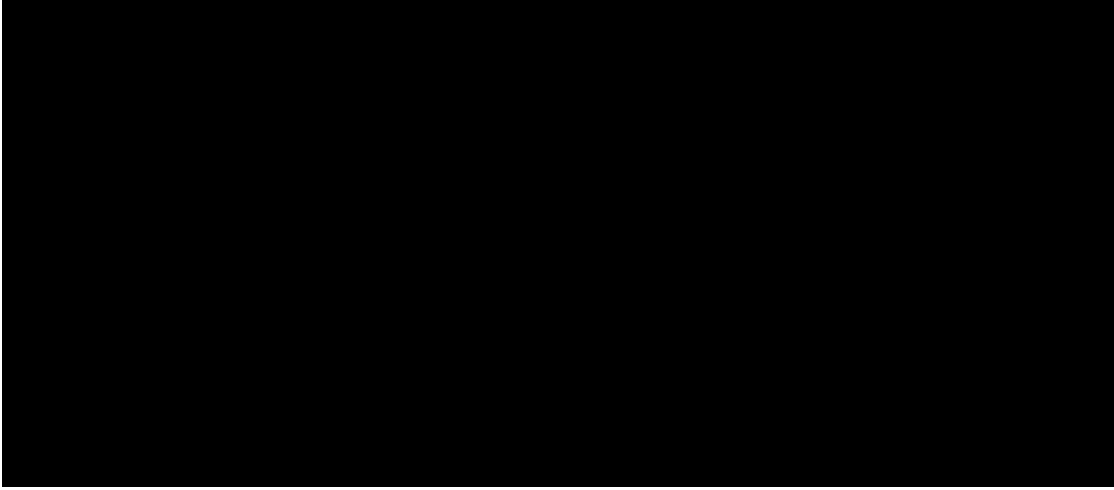
Erişim tarihi: 09.08.2011.

³ *Total Fishery Production*. European Commission Eurostat. Web.

< http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=fish_pr_00&lang=en >

Üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada konumunda olan Türkiye'nin 8.333 km'lik kıyı şeridi ve 177.714 km uzunluğunda nehirleri bulunmaktadır. Deniz ve içsu kaynaklarımızın toplam yüzey alanı 25 milyon hektardır; bu rakam Türkiye'deki toplam tarım alanlarına yakındır. Bu nedenle balıkçılık kaynaklarının etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Balıkçılık sektörü 47 bin kişiye doğrudan istihdam sağlamaktadır. Ancak, balıkçılık sektörünün GSYH'ye sağladığı katkı yüzde 0,4 oranındadır¹. Karadeniz'de 247, Marmara Denizi'nde 200, Ege Denizi'nde 300 ve Akdeniz'de 500 civarında balık türüne rastlanmakta olup, bunların 100 tanesi ekonomik değere sahiptir.

Türkiye’de geçtiğimiz yıl su ürünleri üretimi 2009 yılına göre yüzde 4,83 artarak 653 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Su ürünleri üretimi, avcılık ve yetiştiricilik olmak üzere iki yolla yapılmaktadır. Ülkemizde su ürünleri üretiminin büyük miktarı avcılıktan elde edilmekte olup, 2010 yılında avcılıkla yapılan üretimin 445.700 ton’luk kısmı denizlerimizden ve 40.260 ton’luk kısmı içsularımızdan elde edilmiştir. Deniz ürünleri üretiminde Doğu Karadeniz ilk sırayı almıştır. Bunu Batı Karadeniz, Ege, Marmara ve Akdeniz izlemektedir.

Doğal stokların giderek azalması, dünya çapında hızla artan nüfusun protein ihtiyacının karşılanmasında kültür balıkçılığının önemini artırmıştır. FAO’ya göre yetiştiricilik sektörü son on yıl içerisinde yılda ortalama yüzde 6,6 oranında büyüyerek, dünya çapında en çok gelişen gıda üretim sektörü olmuştur. Hâlihazırda, küresel su üretiminin yüzde 37’si yetiştiricilikle sağlanmakta olup, uzun vadede yetiştiricilik sektörünün üretim bakımından avcılık sektörünü geçmesi beklenmektedir⁴. Yetiştiricilikte Çin, toplam üretimin yüzde 62’sini sağlamakta olup, açık farkla lider durumdadır. Çin’i; Hindistan, Vietnam, Endonezya, Tayland, Bangladeş ve Norveç izlemektedir. Türkiye’nin küresel yetiştiricilikteki payı ise yüzde 0,29 seviyesindedir.

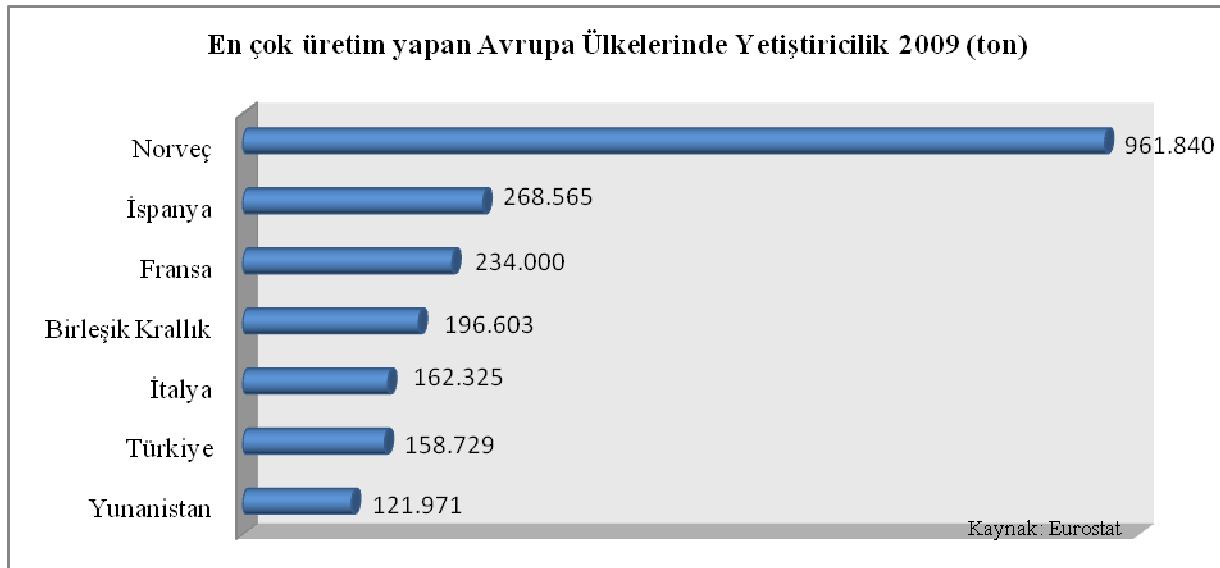
⁴ State of World Fisheries and Aquaculture 2010. United Nations Food and Agriculture Organization.

AB’de su ürünlerin üretiminin yüzde 20’sini oluşturan yetiştiricilik sektörü, 65.000 kişiye doğrudan istihdam sağlamaktadır. AB’nin 2009 yılı toplam kültür balıkçılığı üretimi 1.298.326 ton olarak açıklanmıştır⁵. AB’nin küresel yetiştiricilikteki payı üretim bazında yüzde 2,6; değer bazında ise yüzde 5,1 oranındadır. AB yetiştiricilik üretiminde, İspanya 268 bin ton ile ilk sırada yer alırken; İspanya’yı, 234 bin tonluk üretim ile Fransa, 196 bin ton ile İngiltere, 162 bin ton ile İtalya ve 121 bin ton ile Yunanistan takip etmektedir. Türkiye 2009 yılı verilerine göre 158 bin ton’luk üretim ile yetiştiricilik alanında, AB ülkeleri ile kıyaslandığında 5’inci Avrupa ülkeleri arasında 6’ncı sırada yer almaktadır.

2008 Yılı Ülkelere göre Yetiştiricilik üretimi (bin ton)

Çin	32.736
Hindistan	3.479
Vietnam	2.462
Endonezya	1.690
Tayland	1.374
Bangladeş	1.006
AB-27	1.252
Norveç	844
Türkiye	152
Toplam	52.546

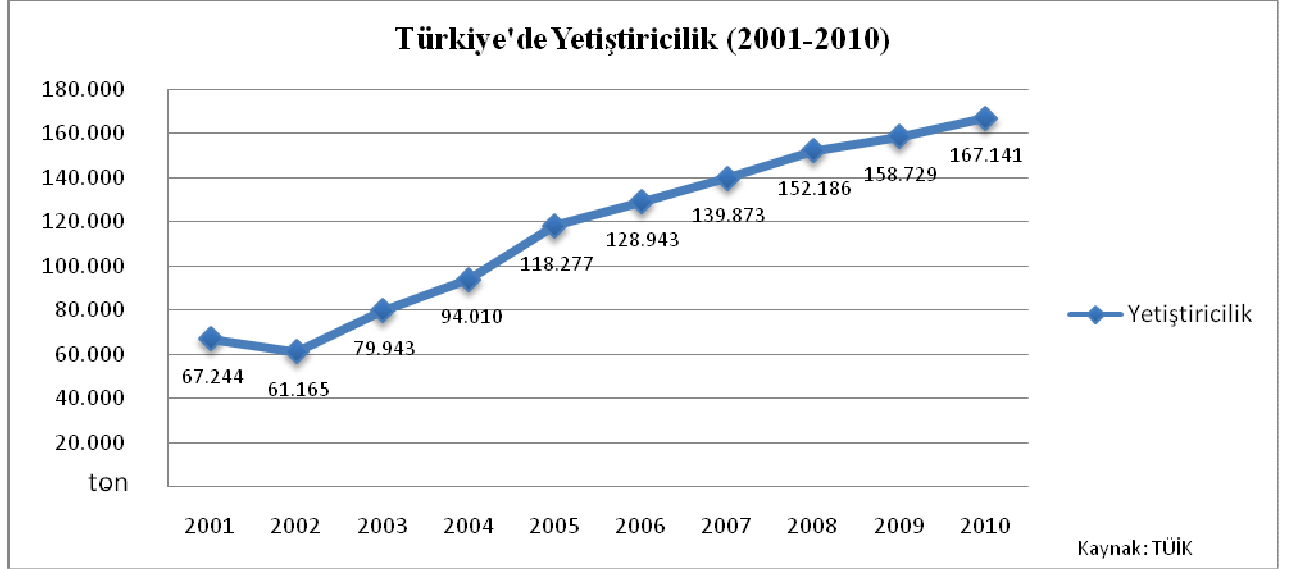
Kaynak: FAO

⁵ Aquaculture production. Avrupa Komisyonu Eurostat. Web.

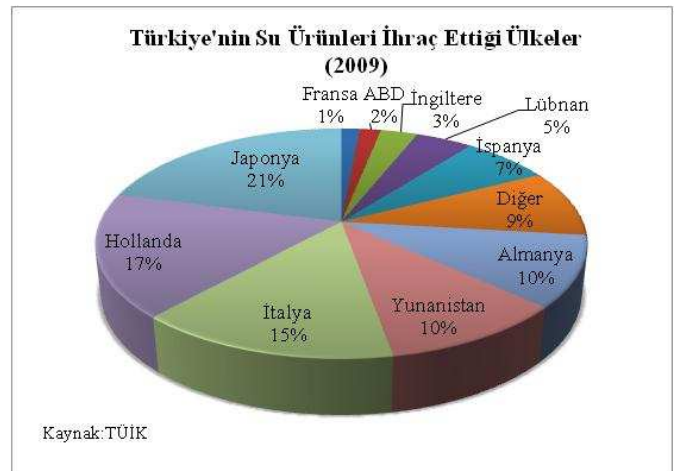
<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tag00075>>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü verilerine göre, Türkiye kültür balığı üretimini Çin ve Hindistan'ın ardından en hızlı artıran 3. ülke olmuştur. Ülkemizde yetiştiricilik giderek gelişmekte olup, 2001–2010 döneminde Türkiye'de kültür balığı üretimi yüzde 148 artarak, 67.244 ton'dan 167.141 ton'a yükselmiştir⁶.

2010 yılında toplam üretimin 167.141 ton'u yetiştiricilikten elde edilmiştir⁷. Türkiye'de, faaliyet gösteren 1894 balık çiftliği bulunmaktadır. İçsularımızda yoğun olarak alabalık üretilmekte olup, üretimin yüzde 46,77'sini oluşturmaktadır. Denizlerimizde ise en çok levrek ve çipura yetiştirilmektedir. Türkiye, alabalık yetiştiriciliğinde Avrupa'da ilk sırada yer almaktadır. İllerimiz itibarıyla, yetiştiricilikte Muğla yüzde 41'lik pazar payı ile lider durumda olup, bunu İzmir, Bilecik, Kayseri, Çanakkale, Antalya ve Aydın takip etmektedir.

Su ürünleri sektörü ihracatta yarattığı katma değer yönünden de büyük bir öneme sahiptir. 2009 yılında su ürünleri ihracatı 54.352 ton ve 318 Milyon Dolar seviyesinde kaydedilmiştir. İhracattan, 2010 yılında 352,5 Milyon Dolar, 1 Ocak 2011–31 Temmuz 2011 döneminde ise 257,5 Milyon Dolar elde edilmiş ve yılsonu su ürünleri ihracatı hedefi 450 Milyon Dolar olarak açıklanmıştır. Bu artışta, Avrupa'nın önde gelen su

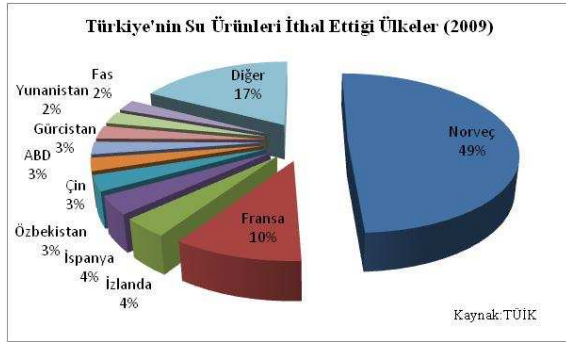
⁶ "Avrupalının balığı Türkiye'den". *Cumhuriyet*. 12.06.2011.

⁷ "Su Ürünleri 2010". *TÜİK Haber Bülteni*. Sayı:139. 7 Temmuz 2011. Web.

<http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=47&ust_id=13> . Erişim tarihi: 15.08.2011.

ürünleri tedarikçiler olan İspanya, İtalya ve Yunanistan'da yaşanan ekonomik kriz dolayısıyla üretimlerini yarıya düşürmeleri etkili olmuştur⁸.

İhraç ettiğimiz başlıca ürünler levrek, çipura, alabalık ve orkinos olup, taze soğutulmuş şekilde ihraç edilmektedirler. Japonya, avcılıkla elde edilen üretimin başlıca ihraç noktası durumunda olup, Türkiye'den özellikle orkinos almaktadır. İtalya, İspanya ve İngiltere gibi su ürünleri üretiminde önde gelen ülkeler de Türkiye'den su ürünleri ithal etmektedirler. AB ülkeleri dışında, Lübnan ve ABD ihracatımızın yöneldiği başlıca pazarlar arasındadır. Avrupa ülkelerine yoğunlukla levrek ve çipura ihraç edilmektedir. Türkiye'nin Avrupa çipura ve levrek pazarındaki payı yüzde 25'tir.

İthalatımız 2009'da 72.685 ton ve 106 Milyon Dolar seviyesinde gerçekleşmiş olup, Norveç yüzde 50'ye yakın bir oranla başlıca tedarikçimiz durumundadır. Fransa, İzlanda ve İspanya da ithalat yaptığımız başlıca ülkelerdir. Norveç ve Fransa'dan yoğunlukla uskumru, orkinos ve somon türleri ithal edilmiştir⁹. 2010 yılında da ithalatımız 80,726 ton'dur¹⁰.

Zengin balıkçılık kaynaklarına sahip Türkiye'nin, kişi başına düşen su ürünleri tüketimi bakımından dünya ve AB ortalamasının gerisinde kaldığı görülmektedir. Türkiye'de su ürünleri tüketimi kişi başı 7,589 kg olarak açıklanmıştır. Dünya ortalama su ürünleri tüketim miktarı kişi başı 16,4 kg; AB ortalaması ise 22,3 kg'dir. Bunun başlıca nedeni, su ürünlerinin diğer et ürünleri göre daha pahalı olmasıdır. Su ürünleri tüketimi bölgelerimiz arasında farklılık göstermekte olup kıyı bölgelerimizde kişi başı 25kg; İç, Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizde ise kişi başı 1kg'ye kadar azalmaktadır¹¹.

Yetiştiricilik Sektörünün Sorunları:

Su kültürü çiftlikleri kurulması sürecinde lisans verme yetkilerinin farklı merciler arasında dağıtılmış olması sebebiyle, su ürünleri üretim tesisleri kurmak isteyenler birçok kurum ve kuruluşla muhatap olmak ve uzun süren bürokratik işlemlerle uğraşmak zorunda kalmaktadırlar. Balıkçılık ve yetiştiricilikle ilgili yetkilerin tek bir kuruluşta toplanması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, 8

⁸ "Avrupa'daki kriz Türk balıkçısına yaradı". *Euractiv*. 15.08.2011. Web. <<http://www.euractiv.com.tr/ticaret-ve-sanayi/article/avrupadaki-kriz-turk-balikcisina-yaradi-020490>>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

⁹ "Türkiye Levrek Yetiştiriciliğinde Dünya Birincisi". *Haberler.com*. 01.03.2011. Web. <<http://www.haberler.com/turkiye-levrek-yetistirciliginde-dunya-birincisi-2565971-haberi/>>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

¹⁰ TÜİK. Web. <<http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3717&metod=IlgiliGosterge>>.

¹¹ Köprücü, Kemal. "Türkiye Su Ürünleri üretiminin durumu ve değerlendirilmesi". *Türk Tarım Dergisi* Kasım-Aralık 2007. Sayı:178. s. 22-28.

Haziran 2011 tarihinde Tarım ve Köyşleri Bakanlığı yeniden yapılandırılarak, Su Ürünleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Ülkemizde su ürünleri tesisleri kurmak isteyenlerden alınan deniz yüzeyi kiralama bedelleri, AB ülkeleri ile kıyaslandığında çok yüksektir. AB ülkelerinde 1 dönüm deniz yüzeyi kira bedeli, Yunanistan'da 350 Avro (bugünkü kur ile yaklaşık 875 TL), İspanya'da 200 Avro (500 TL), İtalya'da 13 Avro (33 TL) iken; ülkemizde 4.400 TL'ye kadar çıkmaktadır. Bu da yerli üreticinin AB pazarlarında rekabet edebilirliğini azaltmaktadır. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı taban kira fiyatı belirlemesine rağmen, iller için kiralama bedellerinin düzenlenmesi görevinin İl Özel İdarelerine bırakılmış olması bölgeler arasında fiyat adaletsizliğine neden olmaktadır. Dönüm başı kira bedeli Mersin'de 300 TL ve Ordu'da 450 TL iken; Aydın'da 1750 TL, Muğla'da 1.800 TL ve İzmir'de 4.400 TL'ye kadar yükselmektedir¹². Üretici, çareyi üretimi daha ucuz bölgelere kaydırmakta veya yurtdışına yatırım yapmakta bulmaktadır. Bu sorunu çözmek için ilk adım Şubat 2011'de atılmış olup, 6111 sayılı kanun kapsamında su ürünleri üretim yerlerinin kiralanmasına ilişkin yetki, İl Özel İdarelerinden alınarak, 1 Ocak 2016 tarihine kadar Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'na verilmiştir. Haziran 2011'de "Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yatırımlarında İhtiyaç Duyulan Su ve Su Alanları ile Deniz ve İç Sulardaki Su Ürünleri İstihsal Hakkının Kiraya Verilmesi Hakkında Yönetmelik" yürürlüğe girmiştir. Su ürünleri üretim alanlarının kiralanmasında ülke genelinde adil ve eşit uygulamaların yapılmasını amaçlayan bu düzenlemeye göre, taban fiyatları Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından belirlenecek; üretim yapılacak alanın gelişmişlik düzeyi, tesisin karaya uzaklığı, istihdam sağlanan eleman sayısı, kiralama alanı ve kullanılan teknoloji kira bedelinde belirleyici olacaktır¹³.

Yetiştiricilik sektörü, üretim tesislerinin çevreyi kirlettiği yönünde tartışmalar sebebiyle turizm sektörüyle karşı karşıya gelmektedir. Su ürünleri yetiştiricilerine 2005'ten itibaren devlet desteği sağlamaktadır; söz konusu desteklerin AB ülkelerindeki desteklere uygun olarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Çiftliklerde kullanılan elektrik fiyatlarının AB'ye kıyasla 30 kat yüksek olduğu tespit edilmiş olup, yetiştiricilikte kullanılan enerji fiyatlarının AB'dekine benzer şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir¹⁴.

¹² "Selçuk Yaşar: Balıkçılık bakanlığı kurulsun". *DenizHaber*. 04.02.2011. Web.

<<http://www.denizhaber.com.tr/guncel/32860/yasar-toplulugu-kurucu-tarim-gida-deniz-sinir-bakanligi-kurulsun.html>>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

¹³ "Denizin Kirası Düşecek, Balık Ucuzlayacak". *CNN Türk*. 10.06.2011.

¹⁴ "Su ürünleri yetiştiriciliği sektörü, sorunları ve çözüm önerileri". *Türk Tarım Dergisi*. Kasım-Aralık 2007. Sayı:178. s.30-33.

AB Balıkçılık Politikaları

AB’de balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği Ortak Balıkçılık Politikası (OBP) kapsamında ele alınmaktadır. 1970’li yıllara kadar tarımın bir parçası olarak değerlendirilen balıkçılık, topluluk sularına eşit erişim hakkı sağlanması, balıkçılık faaliyetlerinin düzenlenmesi ve uluslararası antlaşmalar akdedilirken topluluk çıkarlarının korunması amacıyla ayrı bir politika olarak değerlendirilmeye başlanmış ve 1983 yılında OBP oluşturulmuştur¹⁵. OBP, balıkçıların yaşamlarını sürdürebilmelerini garanti ederken balık türlerinin korunmasını ve tüketiciler ile balık ürünleri işleme endüstrisinin düzenli olarak makul fiyatlardan balık bulabilmesini amaçlamaktadır¹⁶. OBP zamanla değişen koşullara uyum sağlamak için 1998 ve 2002 yıllarında iki kez revize edilmiş olup, 13 Temmuz 2011 tarihinde yeni bir reform tasarısı Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Parlamentosu’na ve Bakanlar Konseyi’ne sunulmuştur.

OBP’nin temel unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz¹⁷:

- Balıkçılık kaynaklarının ve deniz ekosisteminin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik kurallar getirmek,
- Üye Devletlere bu kuralların etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik yetki vermek,
- Avrupa balıkçılık filosunun faaliyetlerini izlemek ve kapasitesinin artmasını önlemek,
- Balıkçılık sektörünün sürdürülebilirliği için maddi ve teknik yardım sağlamak,
- Üçüncü devletlerle veya uluslararası balıkçılık kuruluşları ile üye devletler adına antlaşmalar müzakere etmek,
- Üreticiler, işleyiciler ve dağıtımçıların ürünler için adil bir fiyat almasını garanti etmek ve aynı zamanda tüketici güvenini sağlamak
- Dinamik bir yetiştiricilik sektörünün gelişimine katkıda bulunmak,
- Karar alma sürecinde kullanılacak verilerin elde edilmesi kapsamında bilimsel çalışmalara hız vermek.

OBP’nin temel unsurlarından biri AB kaynaklarının korunmasını ve türlerin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Türlerin uzun vadede sürdürülebilir verimliliğinin maksimum düzeye çıkarılması (*maximum sustainable yield*) için her tür için çok yıllık planlar (*multi-annual plans*) aracılığı ile avlanma miktarı stokların uzun vadede gelişimini olumsuz yönde etkilemeyecek şekilde belirlenmektedir.

¹⁵ Karauçak, Şebnem. “AB Ortak Balıkçılık Politikası”. *EU-Turkey Chambers Forum: Türk İş Dünyası için AB Mevzuatı*, s:72.

¹⁶ 15 Soruda 15 AB Politikası: Avrupa Birliği’nin Ortak Balıkçılık Politikası. İktisadi Kalkınma Vakfı 15 Sorunda 15 AB Politikası Serisi. İstanbul, 2003.

¹⁷ *The Common Fisheries Policy: Management of the Fisheries in the EU*. European Commission. Web. <http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/index_en.htm>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

Hâlihazırda, Komisyon tarafından hazırlanan reform tasarısı 2015 yılına kadar stokların verimliliğinin maksimum düzeye çıkarılmasını hedeflemektedir¹⁸.

Türlerin kendini yenileyebilmesine olanak sağlayan toplam avlanabilir miktarlar (*total allowable catches* - TACs) AB tarafından belirlenmekte ve avlanma imkânı üye ülkeler arasında kotalar vasıtasıyla paylaştırılmaktadır. Üye Devletler, AB tarafından tanınan kotaları kendi bandıralarını taşıyan gemiler arasında paylaştırmaktadırlar. Üye Devletler kota kullanımlarını Avrupa Komisyonu'na bildirmekle, kendi karasularındaki balıkçılık faaliyetleri ile kendi bayrağını taşıyan teknelerin faaliyetlerini izlemekle ve OBP kuralları ihlal edildiğinde gerekli yaptırımları uygulamakla yükümlüdürler. Balıkçılar, kota aşımını önlemek için ekonomik değeri az olan veya boyut yönünden standartlara uymayan balıkları denize geri dökmektedirler, bazı bölgelerde denize geri dökülen balık oranı yüzde 60 civarındadır¹⁹. OBP reform tasarısı, avların geri dökülmesini aşamalı olarak yasaklamayı öngörmektedir.

Stoklar üzerindeki baskıyı azaltmak amacıyla AB balıkçılık filosunun kapasitesi ve denizde geçirdiği süre bakımından kısıtlanması gibi bir uygulama mevcuttur. Balıkçılıkta kontrol ve denetimi sağlamak amacıyla, uzunluğu 10 m'den fazla tekneler için seyir defteri tutulması ve avların belirli noktalardan karaya çıkartılması gerekliliği söz konusudur. Ayrıca, denetimin etkinliğini artırmak için Topluluk Balıkçılık Kontrol Ajansı (*Community Fisheries Control Agency* - CFCA) kurulmuştur.

Su ürünleri için pazarlama standartlarının oluşturulması, üretici birlikleri, asgari satış fiyatlarını belirleyen ve ürünü piyasadan çekilen üreticiye maddi yardım yapılmasını sağlayan bir fiyat destek sistemi kurulması, tüketicinin bilgilendirilmesi ve üçüncü ülkelerle ticaret kurallarının belirlenmesi Ortak Piyasa Düzeni (OPD) kapsamında yapılmaktadır. Pazarlama standartları uyarınca, su ürünlerinin belirli tazelik, boyut ve paketleme kurallarına uygun biçimde piyasaya sürülmeleri gerekmektedir. Etiketlemede, tüketiciyi ürünün üretim metodu ve bölgesi ile ilgili ayrıntılı bir şekilde bilgilendirilmek amaçlanmaktadır.

OPD'de, sektörün problemlerinin en iyi şekilde üretici tarafından çözülebileceği anlayışı yerleşmiştir; bu nedenle üretici birliklerine çeşitli sorumluluklar verilmektedir. Üretici kuruluşları, yıllık operasyonel programlar aracılığı ile bir pazarlama stratejisi, türlere göre avlama veya yetiştiricilik planları ve kurallara uymayanlar için bir ceza sistemi belirlemekle yükümlüdür. Piyasadaki ürünlerin

¹⁸ Reform of the Common Fisheries Policy, COM (2011)417. European Commission. Web. <http://ec.europa.eu/fisheries/reform/com_2011_417_en.pdf>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

¹⁹ European Commission. Fact sheet on Discards. Web. <http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/cfp_factsheets/discards_en.pdf>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

fiyatı belirlenen düzeyin altına düştüğünde üretici ürünleri piyasadan çekebilme ve üretici kuruluşlarından tazminat almaktadır. AB'nin tazminatlar için üretici kuruluşlarına ayırdığı fon yıllık 10 Milyon Avro civarındadır.²⁰

Balıkçılık ve su ürünler yetiştiriciliği, işleme ve pazarlanma sektörlerinin desteklenmesi, rekabetçi yapısının güçlendirilmesi ve çevresel ve sosyoekonomik sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için 2007 yılında Avrupa Balıkçılık Fonu (*European Fisheries Fund-EFF*) oluşturulmuştur. EFF kapsamındaki destekler, üye ülkelerin bu öncelikler göz önünde bulundurarak hazırladıkları Operasyonel Programlar doğrultusunda dağıtılmaktadır. Avrupa Balıkçılık Fonu'na 2007–2013 dönemi için 3,8 Milyar Avro'luk bütçe ayrılmıştır. Avrupa Komisyonu, Avrupa Balıkçılık Fonu'nu Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu (*European Maritime and Fisheries Fund - EMFF*) olarak yeniden yapılandırılarak, buna 2014–2020 dönemi için 6,7 Milyar Avro bütçe ayrılmasına karar vermiştir²¹. EMFF, teşviklerin sektörün reformu ve sürdürülebilirliği gözetilerek yeniden dağıtılması, balıkların denize geri dökülmesinin önlenmesi, deniz ekosisteminin sürdürülebilir yönetimi, üretici kuruluşlarının desteklenmesi, rekabetçi ve sürdürülebilir bir su ürünleri yetiştiriciliği, denetimin güçlendirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma odaklı bütünleşmiş bir denizcilik politikasının oluşturulmasını öngörmektedir.

Türkiye'nin AB Mevzuatına Uyumu:

Türkiye'nin AB katılım müzakerelerinde 13. fasıl olan Balıkçılık faslı ile ilgili tarama ve eşleştirme toplantıları 24.02.2006 ve 31.03.2006 tarihinde gerçekleşmiştir.

AB Komisyonu, Türkiye'nin 2008 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi²²'nde AB balıkçılık politikası alanında öncelik verilemesi beklenen konular şu şekilde sıralamaktadır:

Kısa vade:

—Özellikle, balıkçılıkla ilgili tüm konulardan sorumlu merkezi bir birim oluşturulması yoluyla idari yapıların güçlendirilmesi. Ayrıca, balıkçılık denetim ve kontrol hizmetlerinin güçlendirilmesine özel önem verilmesi;

²⁰ European Commission. *Fact sheet on the Common organisation of the market*. Web.

<http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/cfp_factsheets/market_en.pdf>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

²¹ Eckstein, Anne. "Final battle ahead over CFP Reform". *Europolitics*. 08.07.2011. Web.

<<http://www.europolitics.info/sectorial-policies/final-battle-ahead-over-cfp-reform-art309541-11.html>>.

Erişim tarihi: 15.08.2011.

²² Council Decision of 18 February 2008 on the principles, priorities and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Turkey and repealing Decision 2006/35/E C. Web.

<http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Apd/turkey_apd_2008.pdf>. Erişim tarihi:

15.08.2011.

—AB gerekliliklerine uygun olarak revize edilmiş Su Ürünleri Kanununun kabul edilmesi.

Orta vade:

— Deniz kaynakları hakkında doğru bilgi elde etmek amacıyla güvenilir bir stok değerlendirme sisteminin kurulması;

— Mevcut filo kayıt sisteminin AB koşullarına uyarlanması.

31 Aralık 2008 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye’nin AB Müktesebatı’nın Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Programı²³,’nda balıkçılık alanında öncelik verileceklerle ilişkin altı çizilen noktalar şu şekilde belirtilmiştir:

- Balıkçılıkla ilgili tüm konulardan sorumlu merkezi bir birim oluşturulması bağlamında Tarım Bakanlığı’nın Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun’un kabul edilmesi;
- Su ürünleri üretim kaynaklarının sürdürülebilirliği, avcılığın düzenlenmesi, balıkçılık filosunun ve su ürünleri sektörünün faaliyetlerinin kayıt altına alınması, kontrol, denetim ve izlenebilirliğin sağlanması ile pazara ve pazarlamaya yönelik düzenlemelerin yapılması bağlamında Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun kabul edilmesi;
- Su ürünleri kanunu değişikliği kapsamında yapılan düzenlemelerin uygulanmasına yönelik usul ve esasların belirlenmesi kapsamında Su Ürünleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmeliğin kabul edilmesi;
- Su ürünlerinin pazara yönelik kalite kriterlerinin belirlenmesi, geliştirilmesi, kontrol ve denetimde izlenebilirliğin sağlanması ve tüketicilerin bilgilendirilmesini amaçlayan Su Ürünleri Pazarlama Standartları ve Tüketici Bilgisi Yönetmeliği’nin kabulü.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın yaptığı incelemede balıkçılık ile ilgili 623 AB mevzuatından 102 tanesi Türkiye ile ilgili bulunmuş; 86 tanesinden 58 tanesinin uyumsuz, 21 tanesinin de kısmen uyumlu olduğu tespit edilmiştir²⁴.

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan 2010 Yılı İlerleme Raporu’nda, balıkçılık faslında önemli bir ilerleme kaydedilmediği belirtilmiştir. Mevzuat uyumu, idari yapılar, devlet destekleri, piyasa

²³ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2008 Yılı Ulusal Programı. Web.

<http://www.abgs.gov.tr/files/UlusalProgram/UlusalProgram_2008/Tr/pdf/iv_13_balikcilik.pdf>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

²⁴ AB Balıkçılık Uyum Çalışmaları Tanıtım Toplantısı. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. 10.02.2006.

politikası, av ve karaya çıkış verilerinin toplanması hususlarında yeterli ilerleme kaydedilmediği vurgulanmıştır²⁵.

Türkiye'nin balıkçılıkla ilgili AB müktesebatına uyum kapsamında OBP'yi düzenli bir şekilde uygulayabilecek idari bir yapılanma olmaması büyük bir eksiklik olarak vurgulanmıştır. Ülkemizde balıkçılık tarımın bir parçası olarak kabul edilmekte olup Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın sorumluluk alanına girmektedir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda balıkçılık konusu Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ve Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü arasında paylaştırılmış durumdaydı. Tek bir yetkili mercinin bulunmaması yönetim ve denetimine ilişkin koordinasyonda dağınıklık ve karmaşaya neden olmaktaydı. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılmasına yönelik kanun 8 Haziran 2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olarak yeniden düzenlenerek, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü faaliyete geçmiştir²⁶.

AB mevzuatı uyarınca üye ülkelerin Balıkçılık İzleme Merkezi ve Su Ürünleri Bilgi Merkezi kurması gerekmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'de 2008 yılında Sahil Güvenlik Komutanlığı bünyesinde bir Balıkçılık İzleme Sistemi ile balıkçılık faaliyetlerinin avcılık anından, ilk satışına kadar olan süreçte izlenmesini amaçlayan Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SÜBİS) faaliyete geçirilmiştir. Yasadışı avlanmanın önüne geçebilmek için de uydu tabanlı bir tekne izleme sistemi geliştirilerek 2007 yılında faaliyete geçirilmiştir.

Balıkçılığın yasal çerçevesini oluşturan 1380 Sayılı Kanunun AB mevzuatıyla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Ancak, bu kanunda değişiklik öngören yasa tasarısı halen TBMM'de tartışılmakta olup, üzerinde bir anlaşmaya varılamamış olması sıkıntı vericidir. Komisyon tarafından hazırlanan İlerleme Raporlarında bu konunun sıklıkla altı çizilmektedir.

AB'de uygulanan avlanma kotaları ülkemizde yaygın olmamakla birlikte hâlihazırda mavi yüzgeçli ton balığı, beyaz kum midyesi, hamsi ve yılan balığı için uygulanmaktadır. Stokların mevcut durumu ile ilgili verilerin yetersiz olması eleştirilen hususlar arasında yer almaktadır. Stoklarla ilgili araştırmaların artırılması ve operasyonel planlar hazırlanması gerekmektedir.

²⁵ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. *Avrupa Komisyonu Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu*. 9 Kasım 2010. Web. <http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

²⁶ "Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname". *Resmî Gazete*. 08.06.2011. Web. <<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608M1-7.pdf>>. Erişim tarihi: 15.08.2011.

Av verileri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yapılan anketler yoluyla elde edilmektedir. Yıllık av verilerinin tutarlı bir şekilde toplanması ve kontrol edilmesi için belirli karaya çıkış noktalarından boşaltılması gerekmektedir. AB standartlarına uygun şekilde teçhiz edilmiş 36 adet liman ofisi bulunmaktadır. Halen herhangi bir liman veya küçük rıhtımlar da karaya çıkış noktası olarak kullanılabildiğinden av verileri konusunda kesin bilgiye ulaşmakta zorlanılmaktadır. Ayrıca 10 m. ve üzeri teknelerde avlanan canlı ağırlığı 50 kg. üzerinde olan türler için av miktarı, tarihi ve yeri ile av metodu gibi bilgileri seyir defteri tutma zorunluluğu getirilmiştir.

AB mevzuatına uyum kapsamında, su ürünleri pazarlama standartlarının ve gıda güvenliği kurallarının da benimsenmesi gerekmektedir. AB’de su ürünlerinin piyasaya sunulmasında tüketicinin bilgilendirilmesine önem verilmektedir. Türk mevzuatı tüketicinin bilgilendirilmesini amaçlayan genel hükümleri içermesine rağmen; bu bilgiler AB mevzuatındaki bilgilerin tamamını kapsamamakta ve etkin bir denetim sağlanamamaktadır. Mevzuatın değişmesine yönelik "Su Ürünlerinde Pazarlama Standartları ve Tüketici Bilgisi Hakkında Yönetmelik Taslağı" kabul edilmeyi beklemektedir, yönetmelik yasalastığı takdirde ürünlerin boyutu, ağırlığı ve tazelik kategorisi dışında, üretim şekli ve yerinin etikette belirtilmesi zorunlu hale gelecektir. Ürünlerin pazarlanacağı toptancı hallerinin de AB standartlarına uygun olarak yapılandırılması gerekmektedir. Soğuk zincirinin geliştirilmesi ürünün tazeliği ve hijyeni için büyük önem taşımaktadır.²⁷

Balıkçılık faslı, Avrupa Konseyi’nin Aralık 2006’da aldığı kararla Katma Protokol’ün Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’ni kapsayacak şekilde genişletilmesi (liman ve havaalanlarının GKRY bandıralı gemi ve uçaklara açılması) koşulu getirilerek askıya alınan başlıklar arasındadır.²⁸

²⁷ Karauçak, Şebnem. "Türkiye'nin AB Balıkçılık Politikasına Uyumu". *EU-Turkey Chambers Forum: Türk İş Dünyası için AB Mevzuatı*. 2009. s:84.

²⁸ Askıya alınan diğer fasıllar: Malların Serbest Dolaşımı, Yerleşme Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi, Tarım ve Kırsal Kalkınma, Gümrük Birliği, Dış İlişkiler, Mali Hizmetler ve Ulaştırma fasıllarıdır.